

Юлія Бистрякова
Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління
Julia Bystryakov
State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

PRINCIPLES OF FORMATION OF REGIONAL ECOLOGICAL AND ECONOMIC PARTNERSHIP UNDER THE CURRENT MARKET CONDITIONS

Статтю присвячено дослідженню проблем формування еколого-економічного партнерства на регіональному і місцевому рівнях.

The article investigates the problems of formation of ecological and economic partnership at the regional and local levels.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах ринкових перетворень в економічній системі України набувають актуальності проблеми формування партнерських відносин, що розвиваються між владою та бізнесом. Іноземний досвід доводить, що така співпраця може стати конструктивною. Але в нашій країні досвіду в цій галузі практично немає. Різноманітність видів, форм і сфер застосування державно-приватного партнерства роблять його універсальним механізмом для вирішення багатьох довгострокових завдань, у тому числі екологічних. Наукові дослідження з проблем формування засад регіонального еколого-економічного партнерства сьогодні набувають актуальності та практичної значимості, адже таке партнерство може характеризуватися як інституціонально-організаційний альянс, здатний до реалізації масштабних еколого-економічних проєктів.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано вирішення проблем. Розкриття сутнісних ознак, перспектив становлення, форм, механізмів та інструментів державно-приватного партнерства в Україні відображено в працях вітчизняних авторів О. В. Берданова, В. М. Вакуленко [1], І. О. Федів, Є. О. Фишко. Велику увагу проблемам і перспективам розвитку такого партнерства приділяли зарубіжні вчені, зокрема В. Г. Варнавський [2], С. А. Рожкова [3], В. І. Якунін [4], Де Палма Л., Л. Леру, Ж. Прунер [5]. Проте сутність формування та розвитку регіонального еколого-економічного партнерства в сучасних ринкових умовах досліджені поки що недостатньо.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних напрямів формування та розвитку регіонального еколого-економічного партнерства в нинішніх ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні для характеристики партнерських відносин використовується низка визначень, а саме: державно-приватне і приватно-державне партнерство держави та приватного сектору, муніципально-приватне і приватно-суспільне, приватно-державна кооперація, публічно-приватне і суспільно-приватне партнерство. У Законі України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. використовується термін *державно-приватне партнерство*, що визначається як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, установленому цим законом та іншими законодавчими актами [6].

Для забезпечення ефективної співпраці бізнесу, суспільства і держави необхідно формувати середовище, яке відповідає таким вимогам: представлення сторін партнерства як регіональними владними структурами, так і приватним (корпоративним) сектором економіки; рівноправний характер взаємовідносин сторін, їх спільні цілі та чітко визначений регіональний інтерес, об'єднання своїх внесків для досягнення спільних цілей; взаємовідносини сторін мають фіксуватися в офіційних документах (угодах, контрактах та ін.); розподіл між сторонами партнерства видатків та ризиків, а також участь у використанні отриманих результатів. Таким чином, головним системоформуючим елементом у понятті *регіональне еколого-економічне партнерство* є співробітництво, при якому регіональні владні та приватні (корпоративні у вигляді кластерів) структури є рівноправними партнерами, що взаємодоповнюють один одного.

При цьому кластер автором визначається як складний, еволюціонуючий, багаторівневий комплекс виробничих факторів, взаємодіючих у конкретному природному середовищі й соціальних умовах території в певному часі, у рамках яких неперервність екологоорієнтованих забезпечується за рахунок створення інституціональних умов щодо ефективного обігу природного капіталу. У той же час форми, види, принципи та механізми співробітництва повинні відповідати названим вище ознакам. Партнерство регіональних владних структур та економічних кластерів являє собою інституціональний та організаційний альянс для реалізації масштабних еколого-економічних проектів у широкому спектрі сфер діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості до формування територіальних кластерів. Воно передбачає, що партнери домовляються працювати в тісному співробітництві один з одним над покращенням екологічної якості послуг в інтересах населення, а також наявність узгоджених домовленостей про розподіл вигод та винагороди, використання кваліфікованих спеціалістів, експертного досвіду та фінансових ресурсів для досягнення еколого-економічних цілей розвитку

регіону. Таке партнерство повинне заохочуватися та підтримуватися урядовою політикою.

Доцільність розвитку різних видів партнерства для досягнення екологоорієнтованого розвитку регіонів обумовлена низкою чинників: дисбалансом у системі відносин влада – бізнес – суспільство, що забезпечують гармонізацію еколого-економічних інтересів і рівновагу учасників взаємодії на регіональному просторі; домінуванням приватних і корпоративних форм власності, у тому числі на природні ресурси, ефективне використання яких вимагає партнерських відносин; відокремленням адміністративних ресурсів влади від прямої участі в приватній власності і слабкою присутністю бізнесу у владі, що має у своєму розпорядженні значні ліквідні ресурси, сучасний інтелектуальний, організаційно-економічний потенціал; еколого-економічною вигодою, що отримується від партнерства у владі, бізнесі та суспільстві. Партнерські відносини, у тому числі на регіональному рівні, як система включають сукупність суб'єктів та об'єктів, коштів, форм і механізмів взаємодії, орієнтованих на досягнення намічених еколого-економічних результатів.

Мета регіонального партнерства полягає в об'єднанні досвіду регіональних та приватних партнерів у напрямі створення на цій базі інституціонального середовища, яке б гарантувало досягнення найкращих екологічних, матеріальних та фінансових результатів. Для регіону приватний сектор є джерелом додаткових ресурсів, ефективним менеджментом і він розраховує отримати вигоду з цього. Вступаючи в партнерство з бізнесом, регіональні структури, що управляють, як правило, отримують не тільки можливість залучення додаткових джерел фінансування, що знижують навантаження на бюджет, але і гнучкішу систему управління проектом, яка підвищує ефективність регіональних витрат. У партнерстві менеджмент приватних організацій ефективніший, оскільки процеси ухвалення і реалізації управлінських рішень демократичніші. Регіон також отримує свої дивіденди у формі збільшення податкових надходжень, вирішення екологічних і соціальних проблем та ефект від підвищення загального рівня виробництва, тим самим збільшуючи конкурентоспроможність продукції і послуг на внутрішньому й зовнішньому ринку. Мотивація участі в партнерстві регіону зумовлена стимулюванням інноваційної активності бізнес-структур, які виробляють високотехнологічну продукцію, створенням нових наукоємних фірм, підтримкою малих та середніх інноваційних підприємств; розробкою ключових технологій для потреб регіону; залученням до економічного обороту і комерціалізації результатів досліджень і розробок, отриманих з використанням регіонального бюджету; нарощуванням і розвитком інституційної інфраструктури.

До завдань регіонального партнерства відносяться: екологічне інвестування в технічне переозброєння; екологоорієнтоване оновлення парку устаткування; екологізація технологічних процесів; розвиток наукоємних екологічно ефективних виробництв; створення екологічно забезпечених проривних технологій; удосконалення системи управління екологічними,

матеріальними і фінансовими ресурсами; поліпшення інституційного середовища забезпечення екологоорієнтованого розвитку регіону.

У процесі здійснення партнерства регіональні органи виконавчої влади відіграють роль ініціатора програм, фінансуючої сторони, державного регіонального замовника, а також структур, що утворюють державні установи та організації змішаних форм власності. Для забезпечення ефективності регіонального партнерства зі створення територіального еколого-економічного кластера потрібне виконання низки необхідних умов. До них відносяться: наявність чітко сформульованих регіональних стратегічних еколого-економічних пріоритетів і можливих шляхів їх досягнення за допомогою окремих локальних проєктів; встановлення правил взаємодії регіону і приватного бізнесу при реалізації таких проєктів; розробка конкретних пропозицій з розподілу інвестицій, ризиків і вигод для кожного проєкту, що реалізовується.

У партнерські відносини разом з регіональними органами влади можуть вступати органи місцевого самоврядування. Таке партнерство може широко використовуватися як інструмент міського еколого-економічного розвитку на рівні муніципальних утворень. Ці альянси створюються на визначений термін з метою здійснення конкретного проєкту і припиняють своє існування після його завершення. Серед переваг, які отримує бізнес з боку регіону, слід зазначити і те, що регіон може бути замовником та інвестором. Це гарантує розміщення замовлень, завдяки яким економічні кластери можуть підсилювати свої позиції на регіональних, міжрегіональних, загальнонаціональних і навіть світових ринках інноваційної продукції. Бізнес, у свою чергу, забезпечує модернізацію виробництва до рівня міжнародних стандартів. Поширеними організаційно-правовими формами регіонального партнерства є: державні установи, унітарні підприємства і корпорації; фінансово-промислові групи, некомерційні партнерства й автономні некомерційні організації, а також фонди. Учасниками регіонального партнерства з боку приватного сектору можуть бути фізичні та юридичні особи, представлені як комерційними, так і некомерційними організаціями, засновниками яких не є держава, зокрема економічні кластери. Використовуються різні форми регіонального партнерства: особливі економічні зони, інвестиційні фонди, у тому числі венчурні, агенції із залучення екологічних інвестицій, концесійні угоди, організації змішаної форми власності, замовлення на постачання екологічно чистої продукції та товарів, надання екологічних послуг для потреб регіональних та муніципальних органів влади, оренда, лізинг, контракт на обслуговування, довірче управління, надання суспільно-потрібних послуг, виконання різних видів робіт, пайова участь приватного капіталу в державних підприємствах. Кожна форма регіонального партнерства наповнена конкретними механізмами та інструментами, які є змістовною частиною правових, фінансових, податкових, митних, економічних, управлінських, організаційних відносин.

Слід зазначити, що регіональне партнерство формується на дотриманні основоположних принципів, які визначено в Законі України «Про державно-

приватне партнерство», а саме: рівність перед законом державних та приватних партнерів; заборона будь-якої дискримінації їхніх прав; узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди; незмінність протягом усього строку дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, цільового призначення та форми власності об'єктів, що перебувають у державній або комунальній власності чи належать Автономній Республіці Крим, переданих приватному партнеру; визнання державними та приватними партнерами прав і обов'язків, передбачених законодавством України та умовами договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства; справедливий розподіл між партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства; визначення приватного партнера на конкурсних засадах, крім випадків, установлених законом [6].

Регулювання партнерства здійснюють органи регіональної влади і місцевого самоврядування на основі нормативно-правової бази України, правових актів і програм конкретних територій, де воно організується. Повноваження органів регіональної влади у сфері партнерства повинні використовуватися для створення умов вільного переміщення капіталів, технологій, ресурсів, а також умов здорової конкуренції між господарюючими суб'єктами за участю в проектах партнерства.

Влада і бізнес мають спільно шукати нові механізми й інструменти регіонального партнерства і концентруватися на формулюванні нових пропозицій щодо їх створення. Це можуть бути: асоціації регіональних агентств інвестицій і розвитку, які активно займаються виробленням нових інструментів і механізмів регіонального партнерства; банки розвитку, на які покладені обов'язки з кредитування інфраструктурних проектів, підтримки вітчизняного експорту і створення сприятливого інвестиційного іміджу; закритий пайовий інвестиційний фонд. Такий банк розвитку можна віднести до спеціального фінансового інституту взаємодії влади та бізнесу, основними цілями якого є забезпечення диверсифікації приватного сектору економіки, підтримка проектів, в яких необхідна присутність регіону внаслідок їх довгостроковості та тривалих строків окупності.

Пріоритетами економіко-інституційного забезпечення еколого-орієнтованого розвитку регіонального партнерства визначено: формування певних соціальних умов, які дають можливість реалізувати ідею екологоорієнтованого розвитку регіону; установлення нових відносин між суб'єктами економічної діяльності і населенням регіону; створення правових умов співпраці приватного бізнесу, суспільства і держави.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мотиваційною основою забезпечення партнерства з боку регіональних структур є можливість залучення додаткових ресурсів та джерел фінансування бізнесу, що знижує навантаження на бюджет, і більш дієва система управління проектом, яка підвищує ефективність регіональних витрат. Мотивація участі в регіональному партнерстві приватного сектору економіки обумовлена

новими можливостями для розвитку інноваційного екологоорієнтованого бізнесу.

Таким чином, регіональне партнерство радикально змінює господарські зв'язки між владою та бізнесом на краще, сприяючи плідній співпраці, зниженню вірогідності виникнення різних видів конфліктів, подоланню глибоких відмінностей між адміністративною культурою влади і корпоративною культурою бізнесу, взаємно збагачуючи один одного кращими традиціями, що відповідає інтересам громадянського суспільства; дає змогу концентрувати матеріальні і фінансові ресурси, а також залучати кошти позабюджетних джерел для реалізації проектів і екологоорієнтованих програм у широкому спектрі економічної діяльності в соціальній та інноваційній сфері з використанням засобів обласних, місцевих бюджетів та об'єктів обласної і муніципальної власності.

Література

1. *Розвиток партнерства між місцевою владою та недержавним сектором у сфері надання громадських послуг: [монографія] / [О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, М. Д. Василенко та ін.]; за ред. Ю. П. Лебединського. – Ужгород: Патент, 2003. – 192 с.*
2. *Варнавский В. Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В. Г. Варнавский; РАН. – М.: Наука, 2005. – 315 с.*
3. *Рожкова С.А. Анализ зарубежного опыта реализации проектов ГЧП в различных отраслях экономики / С. А. Рожкова // Вестник СПбГУ. – 2006. – Декабрь. – С. 15–18.*
4. *Якунин В. И. Партнерство в механизме государственного управления / В. И. Якунин // Социологические исследования. – 2007. – № 2. – С. 13.*
5. *Palma de A. Towards a Principal-Agent Based Typology of Risks in Public-Private Partnerships / Palma de A., Leruth L., Prunier G.; IMF Working Paper WP/09/177, International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/09-177.html>.*
6. *Закон України «Про державно-приватне партнерство» № 2404–VI від 01.07.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12134.html>.*